

ภาพยนตร์ฮอลลีวูดกับภาพสะท้อนประเด็นปัญหาความมั่นคง

กุลนันท์ คันธิก* และศิพิมพ์ ศรีปลั่ง

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*Corresponding author: kullanan@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอประเด็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบดั้งเดิม และปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ในภาพยนตร์ฮอลลีวูด ที่ถูกผลิตขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1945 จนถึงปัจจุบัน โดยใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อคัดเลือกภาพยนตร์ฮอลลีวูดสำหรับการวิเคราะห์ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของหนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย และข้อมูลจากเว็บไซต์ งานวิจัยนี้ประยุกต์ใช้แนวคิดการทำให้เป็นประเด็นความมั่นคง (securitization) ของสำนักโคเปนเฮเกน (Copenhagen School) มาวิเคราะห์ภาพยนต์ดังกล่าว โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ผลการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์ฮอลลีวูดส่วนใหญ่นำเสนอประเด็นความมั่นคงในรูปแบบดั้งเดิม ที่ให้ความสำคัญกับความอยู่รอดและความมั่นคงของรัฐ ภาพยนตร์ฮอลลีวูดยังได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและกองทัพสหรัฐ เพื่อสร้างความชอบธรรมให้การตัดสินใจดำเนินนโยบายของรัฐบาล รวมถึงสอดแทรกค่านิยมและมโนทัศน์ของสหรัฐไปยังผู้ชมทั่วโลก อย่างไรก็ตาม ในยุคโลกาภิวัตน์ ภาพยนตร์ฮอลลีวูดยังได้นำเสนอภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกด้วย จนอาจกล่าวได้ว่าภาพยนตร์ฮอลลีวูดยังคงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่มีอิทธิพลในการโน้มน้าวทัศนคติของผู้ชม โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับความมั่นคงและภัยคุกคามใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน การศึกษานี้ยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างภาพยนตร์ เรื่องเล่าด้านความมั่นคง และอิทธิพลทางการเมือง โดยนำเสนอข้อมูลที่มีคุณค่าสำหรับนักวิชาการด้านสื่อ ความมั่นคง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คำสำคัญ : 1. ภาพยนตร์ฮอลลีวูด 2. ประเด็นความมั่นคง 3. ภัยคุกคาม 4. การทำให้เป็นประเด็นความมั่นคง

Hollywood films and the depiction of security issues

Kullanan Kunthic* and Sipim Sornbanlang

Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok 10110, Thailand

**Corresponding author: kullanan@g.swu.ac.th*

Abstract

This qualitative research aims to examine the presentation of both traditional and emerging security issues in Hollywood films produced from 1945 to the present. Purposive sampling was employed to select Hollywood films for analysis, and data were collected from relevant sources, including books, academic articles, research papers, and online materials. The study adopts the concept of securitization from the Copenhagen School as its analytical framework and employs content analysis to interpret the selected films. The findings reveal that Hollywood films predominantly portray traditional security issues, with a strong emphasis on state survival and national security. Additionally, these films are often supported by the U.S. government and military to legitimize policy decisions and disseminate American values and ideologies to global audiences. However, in the era of globalization, Hollywood films have also addressed emerging security threats within the sphere of international relations. Thus, it can be argued that Hollywood films continue to serve as influential tools in shaping audience perceptions, particularly regarding security issues and new threats in the contemporary era. This study contributes to a deeper understanding of the intersections among film, security narratives, and political influence, offering valuable insights for scholars in media studies, security studies, and international relations.

Keywords: 1. Hollywood films 2. Security issues 3. Threats 4. Securitization

บทนำ

นักวิชาการได้ให้คำจำกัดความต่อความมั่นคงไว้อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น “ความมั่นคง คือ สภาวะที่รัฐมีความมั่นคงปลอดภัย ปราศจากซึ่งอันตราย สงคราม หรือการสูญเสีย ซึ่งคำนึงหลักทางการเมือง หากประการที่กล่าวมาทั้งปวงถูกทำลาย รัฐจำเป็นต้องมีศักยภาพในการป้องกันซึ่งภัยคุกคามนั้น ๆ” (Lippmann, 1943) หรืออาจกล่าวได้ว่าความมั่นคงเป็นความพยายามไปสู่สภาวะที่เป็นอิสระจากภัยคุกคาม เมื่อบริบทดังกล่าวนำมาใช้อธิบายในระบบระหว่างประเทศ ความมั่นคงอาจเป็นความสามารถของรัฐในการรักษาไว้ซึ่งอธิปไตยและอัตลักษณ์ของชาติจากการถูกรุกรานหรือภัยคุกคามในรูปแบบอื่น ๆ (Buzan, 1991a) หากอธิบายตามทัศนะดังกล่าว ความมั่นคงก็อาจถูกมองได้ว่าเป็นความอยู่รอดปลอดภัย (survival) ของรัฐ

การนิยามความมั่นคงข้างต้นชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐในฐานะที่เป็นวัตถุอ้างอิง (referent object) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สิ่งที่ควรปกป้องก็คือรัฐนั่นเอง อย่างไรก็ตาม กระบวนทัศน์ความมั่นคงแปรเปลี่ยนไปอย่างมากหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น ความมั่นคงมีมุมมองที่แผ่ขยายออกไปและซับซ้อนมากขึ้น Buzan (1991b) ได้ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดความมั่นคงถูกศึกษาภายใต้ขอบเขตที่คับแคบมาโดยตลอด เขาจึงได้นำเสนอกรอบการศึกษาความมั่นคงที่กว้างออกไปมากยิ่งขึ้น โดยการพิจารณาไปถึงความมั่นคงในภาคส่วน (sectors) อื่น ๆ ด้วย เช่น ความมั่นคงในระดับภูมิภาค ความมั่นคงทางสังคม หรือความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่าแนวคิดความมั่นคงของ Buzan ไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงแต่ความมั่นคงรูปแบบเดิม (traditional security) อันมีรัฐเป็นสิ่งที่ควรปกป้องเพียงอย่างเดียว แต่ยังให้ความสนใจไปยังความมั่นคงในรูปแบบใหม่ (non-traditional security) ที่พิจารณาถึงภาคส่วนอื่น ๆ นอกเหนือจากรัฐด้วย

ประเด็นความมั่นคงและภัยคุกคามถูกถ่ายทอดสู่การรับรู้ของผู้คนผ่านสื่อภาพยนตร์ ถึงแม้ว่าในบางครั้งการสร้างภาพภัยคุกคามในภาพยนตร์จะดูเกินความเป็นจริง แต่เป็นที่เข้าใจได้ว่าการดำเนินเนื้อเรื่องอาจต้องคำนึงถึงสุนทรียะและการกระตุ้นอารมณ์ของผู้ชม โดยภาพยนตร์ฮอลลีวูดยังสะท้อนประเด็นความมั่นคงที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของช่วงเวลา ผ่านการประกอบสร้างทางวาทกรรม ทั้งยังสอดแทรกแนวคิดและค่านิยมบางประการไว้ในภาพยนตร์อีกด้วย (Campbell, 1998)

การใช้ภาพยนตร์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารนับเป็นวิธีการอันชาญฉลาดและแยบยลในการโน้มน้าวและกล่อมเกลาผู้รับสารให้มีทัศนคติหรือการรับรู้ไปในแบบที่ผู้ส่งสารต้องการ ในบางครั้งภาพยนตร์ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมแก่สงคราม ความขัดแย้ง การใช้ความรุนแรง หรือแม้แต่อาชญากรรมที่ขัดต่อกฎหมายผ่านการสร้างภาพจำตัวเอกและตัวร้ายในการร้อยเรียงนำเสนอเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกร่วม วิธีการเช่นนี้ปรากฏให้เห็นนับตั้งแต่อดีตจนถึงที่หน่วยข่าวกรองสหรัฐ (The U.S. Central Intelligence Agency) หรือแม้แต่กองทัพสหรัฐนำภาพยนตร์มาใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่โฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) ในช่วงเวลาสงคราม และพยายามสอดแทรกแนวคิดอุดมการณ์หรือค่านิยมบางอย่างของสหรัฐเข้าไปในภาพยนตร์นั้น ๆ อย่างแนบเนียนมาหลายทศวรรษ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการนำเสนอประเด็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบดั้งเดิมและปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ในภาพยนตร์ฮอลลีวูด

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพยนตร์ฮอลลีวูดไม่เพียงแต่เป็นสื่อบันเทิงที่ใช้สร้างสุนทรียะแก่ผู้ชมทั้งในสหรัฐและทั่วทุกมุมโลกเท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือที่สหรัฐใช้สื่อสารอุดมการณ์ แนวคิด ค่านิยมที่เคลือบแฝงอยู่ในเนื้อหา การเล่าเรื่อง และการถ่ายทอดผ่านบทบาทยนตร์ ประเด็นความมั่นคงเป็นอีกหนึ่งภาพสะท้อนที่ผู้ผลิตภาพยนตร์ได้สอดแทรกนำเสนอออกมาได้อย่างน่าสนใจ

ก่อนการขยายตัวของสงครามครั้งที่ 2 ในยุโรปในปี ค.ศ. 1939 เนื้อหาในภาพยนตร์ฮอลลีวูดส่วนใหญ่มักนำเสนอออกมาเป็นแนวละครเพลงหรือภาพยนตร์ตลก ไม่บ่อยครั้งนักที่ภาพยนตร์ฮอลลีวูดจะเลือกนำเสนอเนื้อหาสะท้อนสังคมหรือปัญหาภายในประเทศ ในขณะที่ภัยคุกคามจากลัทธิฟาสซิสต์กำลังคืบคลานเข้ามาใกล้มากยิ่งขึ้น แต่ประเด็นดังกล่าวกลับถูกมองว่าไม่สมควรนำมาสร้างเป็นหัวข้อหรือเนื้อหาภายในภาพยนตร์ อาจเพียงเพราะว่าเมื่อใดที่ระบอบเผด็จการที่โหดร้ายนี้ถูกนำเสนอออกไปผ่านสื่อ จะทำให้ประชาชนบางส่วนเห็นด้วยและยอมรับแนวคิดดังกล่าว ผู้สร้างภาพยนตร์ชาวอเมริกันจึงไม่ยากจะต้องประเด็นดังกล่าวมากนัก จนกระทั่งช่วงปลายทศวรรษ 1930 ภาพยนตร์ฮอลลีวูดเริ่มท้าทายต่อลัทธิเผด็จการภายหลังการเข้าไปมีส่วนร่วมของสหรัฐในสงครามโลกครั้งที่ 2 อุตสาหกรรม

ฮอลลีวูดเริ่มนำเสนอภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความมั่นคงของสหรัฐอเมริกายิ่งขึ้น ประกอบกับความกังวลที่เพิ่มขึ้นของประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี. รูสเวลต์ ต่อเรื่องนโยบายต่างประเทศของสหรัฐระหว่างปี ค.ศ. 1938-1939 นำไปสู่การยุตินโยบายโดดเดี่ยวตนเอง (isolationism) และหันมามีบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์โจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์จากญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1941 จนส่งผลให้สหรัฐเข้าร่วมสงครามในท้ายที่สุด ขณะเดียวกันอุตสาหกรรมภาพยนตร์ฮอลลีวูดก็ได้เข้ามา มีบทบาทอย่างเห็นได้ชัดในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของรัฐบาลสหรัฐตั้งแต่ ค.ศ. 1942 จนถึงจุดสิ้นสุดสงครามในอีกสามปีต่อมา ภาพยนตร์ฮอลลีวูดกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการส่งเสริมภาพลักษณ์เพื่อสนับสนุนการดำเนินนโยบายภายในและนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลสหรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการลงทุนทางการทหารและการเข้าร่วมสงครามของสหรัฐ (Jacobs, 1967)

Georg Löfflmann (2013) ได้ศึกษาว่าทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของรัฐและภูมิรัฐศาสตร์ที่ถ่ายทอดผ่านภาพยนตร์ฮอลลีวูด โดยวิเคราะห์ถึงบทบาทของกระทรวงกลาโหมสหรัฐในการเสริมสร้างภาพลักษณ์ของกองทัพและการครองอำนาจนำของสหรัฐ (American hegemony) ในเวทีการเมืองโลก งานชิ้นนี้ยังได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างอุตสาหกรรมบันเทิงอย่างฮอลลีวูดและกองทัพที่ใช้สื่อภาพยนตร์เป็นเครื่องมือสร้างภาพลักษณ์ต่อสาธารณชน สิ่งที่น่าสนใจคือ กระทรวงกลาโหมมักส่งเสริมการสร้างภาพยนตร์บันเทิงคดีแนววิทยาศาสตร์ (science fiction) เกี่ยวกับการรุกรานจากเผ่าพันธุ์ต่างดาว เพื่อสร้างภาพสะท้อนความเข้มแข็งทางกองทัพของสหรัฐ ความเป็นผู้นำและบทบาทพระเอกในการปกป้องมวลมนุษยชาติให้รอดพ้นจากภัยคุกคามต่างดาว

Löfflmann ชี้ให้เห็นเพิ่มเติมว่าภาพยนตร์ฮอลลีวูดมีความยึดโยงต่อความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐ ในฐานะเครื่องมือสร้างภาพลักษณ์ของรัฐบาล กองทัพ รวมไปถึงอัตลักษณ์ความเป็นอเมริกัน ภาพยนตร์ที่ผลิตโดยฮอลลีวูดส่วนใหญ่มักเป็นแนวต่อสู้ระทึกขวัญ (action-thriller) หรือเกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมสงครามของสหรัฐ เพื่อผลิตซ้ำภาพจำความเป็นฮีโร่หรือวีรบุรุษในการกอบกู้วิกฤตการณ์ของประเทศและประชาคมโลก ดังเช่นภาพยนตร์เรื่อง *Apocalypse Now* (1979), *Platoon* (1986) และ *The Deer Hunter* (1978) ที่ถ่ายทอดเรื่องราวการเข้าร่วมสงครามในเวียดนามของสหรัฐ

Löfflmann ตั้งข้อสังเกตถึงความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาในภาพยนตร์และรัฐบาลสหรัฐว่ามีความเชื่อมโยงกันในแต่ละช่วงสมัย อย่างภาพยนตร์เรื่อง *Top Gun* (1986), *The Rambo Series* (1982, 1985, 1988) และ *Red Dawn* (1984) ถูกสร้างขึ้นในช่วงทศวรรษ 1980 ในยุคประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน ภาพยนตร์ดังกล่าวมักนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งและขีดความสามารถทางทหารที่เหนือกว่าของกองทัพสหรัฐ ความรักชาติ และอุดมการณ์เสรีที่เป็นปฏิปักษ์ต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียต มีการสอดแทรกวาทกรรมทางการเมืองอย่าง “Evil Empire” ของประธานาธิบดีเรแกน ที่กล่าวถึงสหภาพโซเวียตในปาฐกถา ณ National Association of Evangelicals เมื่อวันที่ 8 มีนาคม ค.ศ. 1983 ท่ามกลางบรรยากาศการดำเนินนโยบายผลักดันอิทธิพลของสหภาพโซเวียตให้ถอยร่นออกไป (rollback policy) ของประธานาธิบดีเรแกนอย่างแข็งขัน การเลือกใช้วาทกรรมเพื่อสื่อสารถึงการดำเนินนโยบายของรัฐบาล จึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้ภาคประชาชนเข้าใจถึงความจำเป็นของรัฐบาลในการทุ่มงบประมาณด้านกลาโหมเพื่อต่อสู้กับ “จักรวรรดิแห่งความชั่วร้าย” นี้ การใช้สื่อบันเทิงอย่างภาพยนตร์ฮอลลีวูดเป็นสื่อกลางในการผลิตซ้ำวาทกรรมดังกล่าว จึงเป็นยุทธวิธีอันชาญฉลาดที่รัฐบาลสามารถสร้างภาพให้สาธารณชนมองไปในทิศทางเดียวกันได้สำเร็จ

งานชิ้นหนึ่งที่ศึกษาการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐในปัญหาความมั่นคง คือ งานของ กานต์ ศุภจารุกิตต์ (Supajarukit, 2018) ซึ่งศึกษาการเข้าร่วมของสหรัฐในสงครามเวียดนามระหว่าง ค.ศ. 1964-1973 ผ่านภาพยนตร์ฮอลลีวูด 3 เรื่อง ได้แก่ *To the Shores of Hell* (1966), *The Green Berets* (1968) และ *The Visitors* (1972) โดยพบว่า ภาพยนตร์ฮอลลีวูดถ่ายทอดเรื่องราวสงครามในเวียดนามเคลือบแฝงไปด้วยวาทกรรมบางอย่างที่รัฐบาลสหรัฐภายใต้ประธานาธิบดีลินดอน บี. จอห์นสัน และประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ต้องการสื่อสารเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศและการเข้าไปมีส่วนร่วมในสงครามเวียดนามเพื่อให้สาธารณชนยอมรับ

เมื่อพิจารณาถึงความเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลสหรัฐกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ฮอลลีวูด พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสงครามเย็นที่รัฐบาลสหรัฐมุ่งหวังจะสื่อสารต่อสาธารณชนทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศและความชอบธรรมในการเข้าร่วมสงคราม

ในเวียดนาม ผ่านการสอดแทรกอุดมการณ์ ข้อความหรือวาทกรรมทางการเมืองเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน กานต์ ศุภจารฤติติ ตั้งข้อสังเกตว่าความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างรัฐบาลสหรัฐกับผู้ผลิตภาพยนตร์นั้นอาจเกิดจากความจำเป็นด้านงบประมาณและการถ่ายทำที่ต้องใช้อุปกรณ์และสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับฉากการปะทะในสงคราม โดยตัวผู้ผลิตภาพยนตร์เองต้องการรับการสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐ ในขณะที่ตัวรัฐบาลสหรัฐก็ต้องการให้ผู้ผลิตภาพยนตร์ดำเนินเนื้อเรื่องโดยสอดแทรกภาพลักษณ์ที่ดีของรัฐบาลเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสาธารณชนในการเข้าร่วมสงครามเช่นกัน (Supajarukit, 2018)

ในยุคสมัยที่กระบวนการทางความมั่นคงเปลี่ยนแปลงไปภายหลังสิ้นสุดสงครามเย็น วงการภาพยนตร์ฮอลลีวูดเริ่มฉายภาพประเด็นความมั่นคงในรูปแบบใหม่ที่นอกเหนือจากการสู้รบระหว่างกองทัพในสงครามเพียงอย่างเดียว ท่ามกลางการเข้ามามีบทบาทของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ ขอบเขตของความมั่นคงแผ่ขยายไปถึงประเด็นความมั่นคงทางพลังงาน ความมั่นคงทางสภาพภูมิอากาศ และความมั่นคงทางสาธารณสุขมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากภาพยนตร์เรื่อง *Contagion* (2011) ที่ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับโรคระบาดที่เป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ของมนุษยชาติ หรือภาพยนตร์สารคดีเรื่อง *An Inconvenient Truth* (2006) และ *The Day after Tomorrow* (2004) ที่สะท้อนถึงประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศจนเกิดเป็นภัยพิบัติอย่างรุนแรง

นอกจากนี้ ในการศึกษาของ รุณยศ โล่ห์พัฒนานนท์ และคณะ (Lopattananont et al., 2020) ชี้ให้เห็นว่าภาพยนตร์ฮอลลีวูดไม่เพียงแต่เป็นสื่อบันเทิงให้ผู้ชมได้เพลิดเพลินกับการนำเสนอของผู้ผลิตเท่านั้น แต่ยังสอดแทรกแนวคิด อุดมการณ์ และค่านิยมบางประการโดยสิ่งเหล่านี้ต่างแฝงไปด้วยความมุ่งหมายจากรัฐบาลที่ต้องการถ่ายทอดสู่ผู้ชม ในยุคสมัยของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ เนื้อหาที่ถูกถ่ายทอดในภาพยนตร์ฮอลลีวูดมักกระตุ้นความรู้สึกสำนึกรักชาติและตอกย้ำลัทธิความพิเศษเหนือกว่าชาติอื่น (exceptionalism) ที่เชื่อว่าสหรัฐมีสถานะที่พิเศษและอยู่เหนือกว่ารัฐอื่น ๆ สหรัฐคือเสาหลักของอุดมการณ์ประชาธิปไตยและมีพันธกิจต้องปกป้องค่านิยมดังกล่าว อีกข้อค้นพบหนึ่ง คือ ภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่ผลิตขึ้นในทศวรรษ 1990 มักชี้นำมุมมองแบบ Exceptionalism แก่ผู้ชมให้เกิดความสำนึกรักมาตุภูมิและเทิดทูนคุณค่าประชาธิปไตย ตลอดจนความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แต่ภายหลัง

ทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา ภาพยนตร์ฮอลลีวูดหันมาถ่ายทอดภาพยนตร์ที่ให้น้ำหนักไปยังการก่อการร้ายอันเป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ แต่ไม่ได้ละเลยที่จะนำเสนอประเด็นความมั่นคงรูปแบบใหม่อื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยข้างต้นที่ผู้วิจัยหยิบยกขึ้นมา ยังขาดการกล่าวถึงพลวัตของแนวคิดความมั่นคงที่เปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัย จากทัศนคติความมั่นคงที่สะท้อนออกมาส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐ และการใช้ภาพยนตร์ฮอลลีวูดเป็นเครื่องมือหนึ่งเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ แนวคิด ค่านิยม ที่รัฐบาลสหรัฐต้องการนำเสนอเท่านั้น ไม่ได้ชี้ชัดว่าแนวคิดความมั่นคงในแต่ละยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการนำเสนอพัฒนาการและการนำเสนอประเด็นปัญหาความมั่นคงในงานศึกษาชิ้นนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แนวคิดของสำนักโคเปนเฮเกน (Copenhagen School) โดยสำนักนี้ได้ขยายแนวคิดเรื่องความมั่นคงให้ครอบคลุมหลายภาคมิติ ไม่ว่าจะเป็นความมั่นคงด้านการทหาร (military security) ซึ่งเกี่ยวข้องกับทักษะของรัฐต่อความมุ่งมั่นตั้งใจของรัฐอื่นกับขีดความสามารถในการโจมตีและการป้องกันประเทศ ความมั่นคงด้านการเมือง (political security) ซึ่งมุ่งความสนใจไปที่เสถียรภาพของรัฐและรัฐบาล ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ (economic security) ที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงทรัพยากรและตลาด ความมั่นคงด้านสังคม (societal security) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการธำรงรักษาระบบนิเวศ ประเพณีและอัตลักษณ์ และความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม ที่มุ่งความสนใจไปที่การรักษาชีวมณฑลในระดับท้องถิ่นและระดับโลก (Buzan et al., 1998, pp. 7–10) ยิ่งไปกว่านั้น สำนักนี้ยังมุ่งความสนใจไปยังแนวคิดการทำให้เป็นประเด็นความมั่นคง (securitization) ที่มองว่าภัยคุกคามความมั่นคงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น วิธีการศึกษาเช่นนี้จึงเป็นการศึกษาผ่านการวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่มองว่าภาษาและวาทกรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นจริง การให้คำนิยามต่อความมั่นคงในวิธีการศึกษาแบบดังกล่าวจึงตั้งอยู่บนการยอมรับของสังคม การมีอยู่ของความมั่นคงไม่ได้เกิดขึ้นด้วยตัวของมันเอง แต่เกิดขึ้นจากกระบวนการทำให้เป็นประเด็นด้านความมั่นคงผ่านวาทกรรม (speech act) ที่มีตัวแสดง (securitizing actor) ในการกำหนดภัยคุกคามที่มีอยู่จริง (existential threat) ว่าเป็นภัยคุกคามต่อใคร (referent object) นำไปสู่การยอมรับว่า

ประเด็นนั้นคือความมั่นคงโดยผู้รับสาร (audience) และการให้ความชอบธรรมต่อการใช้มาตรการพิเศษ (extraordinary measure) เพื่อรับมือกับภัยคุกคามนั้น ๆ (Buzan et al., 1998, pp. 25–32) โดยในการศึกษานี้จะมุ่งความสนใจไปที่บทบาทของสื่อภาพยนตร์กับการสร้างเรื่องเล่าและประกอบสร้างภัยคุกคามความมั่นคงในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษา ทั้งหนังสือ บทความ งานวิจัย และข้อมูลจากเว็บไซต์ นอกจากนี้ยังมีแหล่งข้อมูลสำคัญ คือ ภาพยนตร์ฮอลลีวูด ซึ่งได้รับการผลิตขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1945 จนถึงปัจจุบัน โดยการใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อคัดเลือกภาพยนตร์ฮอลลีวูดสำหรับการวิเคราะห์ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และนำเสนอผลการวิจัยโดยใช้การพรรณนา (description)

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอประเด็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบดั้งเดิมและปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ในภาพยนตร์ฮอลลีวูด ผลการศึกษาพบว่าภาพสะท้อนประเด็นความมั่นคงผ่านภาพยนตร์ฮอลลีวูดสามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา ได้แก่ สงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามเย็น และภายหลังสงครามเย็น

1. ภาพยนตร์ฮอลลีวูดกับสงครามโลกครั้งที่ 2 : ภาพสะท้อนอันเด่นชัดของความมั่นคงด้านการทหาร

ภาพยนตร์ฮอลลีวูดถูกผลิตขึ้นหลายร้อยเรื่องในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ท่ามกลางความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ดำเนินอยู่ยาวนานกว่า 6 ปี การเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ของสหรัฐภายหลังการดำเนินนโยบายโดดเดี่ยว (isolationism) มาหลายทศวรรษ สร้างไฟที่เหนือกว่าแก่ฝ่ายสัมพันธมิตร เพียงเพราะ “ภาพยนตร์ฮอลลีวูด” ของสหรัฐเป็นเครื่องมือในการทำโฆษณาชวนเชื่อได้อย่างยอดเยี่ยมผ่านการสร้างความชอบธรรมในการทำสงครามครั้งดังกล่าวแก่ฝ่ายสัมพันธมิตร และสร้างภาพความเป็นพระเอกและตัวร้ายเพื่อชักชวนให้ผู้ชมเกิดมโนทัศน์ตามว่าเหตุใดตัวเอกจึงสามารถใช้ความรุนแรง และเหตุใดตัวร้าย

จึงต้องถูกการบงในสงคราม (Kornweibel, 1981) เหตุการณ์ความขัดแย้งครั้งใหญ่นี้สร้างผลกระทบในทุก ๆ มิติ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือแม้กระทั่งวงการภาพยนตร์อย่างฮอลลีวูดในช่วงศตวรรษที่ 20 จากเดิมที่เคยริเริ่มสร้างภาพยนตร์เงียบจนเกิดความก้าวหน้าไปสู่ภาพยนตร์เสียง ฮอลลีวูดถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของรัฐในช่วงเวลาสงคราม ผ่านการผลิตสื่อที่ถ่ายทอดเรื่องราวการดำเนินนโยบายของสหรัฐและสนับสนุนภาพลักษณ์การบริหารงานของรัฐบาล ศักยภาพในการดึงดูดใจผู้ชมของฮอลลีวูดไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่งานอเมริกันภายในสหรัฐเท่านั้น แต่รวมถึงผู้คนจากทุกภูมิภาคทั่วโลกด้วยกระแสของภาพยนตร์ที่ได้รับความนิยมถึงขีดสุดจนฮอลลีวูดสามารถครองตลาดสื่อบันเทิงในระดับโลกได้

ภาพยนตร์ฮอลลีวูดจึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสร้างชุดคำอธิบายบางประการต่อสภาพการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมภายในสหรัฐ ดังใจความสำคัญในตอนหนึ่งที่ประธานาธิบดีรูสเวลต์ เขียนจดหมายถึงโลเวลล์ มัลเลตต์ (Lowell Mallett) หัวหน้าของ Office of Government Reports ใจความสำคัญว่า “ภาพยนตร์เคลื่อนไหวของอเมริกันเป็นหนึ่งในสื่อบันเทิงที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการสื่อสารและสร้างความบันเทิงแก่ประชาชนไปได้ในเวลาเดียวกัน การผลิตซึ่งภาพยนตร์เหล่านี้ต้องเป็นไปด้วยความอิสระโดยปราศจากการแทรกแซง มิเช่นนั้นแล้วคุณค่าในภาพยนตร์นั้นก็ย่อมเสื่อมถอยไป” (Harmetz, 2002) แนวคิดดังกล่าวของรูสเวลต์จึงดูเหมือนจะขัดแย้งต่อสภาพความเป็นจริงท่ามกลางการดำเนินไปของสงคราม ที่ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงต่อคุณค่าดังกล่าวของภาพยนตร์ฮอลลีวูด ทั้งในแง่ของการผลิต การถ่ายทอดนำเสนอเรื่องราว ตลอดจนเป้าหมายในการผลิต ปรากฏการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 จึงทำให้ภาพยนตร์ที่แต่เดิมถูกผลิตขึ้นเพื่อสร้างความบันเทิงและสุนทรีย์แก่ผู้ชม กลายเป็นเครื่องมือในการทำโฆษณาชวนเชื่อ การปลุกปั่นกระแสนิยมภายใต้ความขัดแย้ง และการโน้มน้าวความเห็นของสาธารณชน

ตัวอย่างภาพยนตร์ที่สะท้อนประเด็นความมั่นคงที่สอดคล้องกับภัยความมั่นคงในรูปแบบเดิม ที่ผู้วิจัยยกมาเป็นกรณีศึกษา คือ ภาพยนตร์ชื่อดังเรื่อง *Casablanca* (1942) กำกับโดย Michael Curtiz ถ่ายทอดเรื่องราวความรักของตัวละครท่ามกลางบริบทของสงครามโลกครั้งที่ 2 ของ Rick Blaine กับอดีตคนรัก Ilsa Lund เนื้อเรื่องโดยรวมของภาพยนตร์ฉายภาพเหตุการณ์สงครามที่เป็นความขัดแย้ง

ระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตรและฝ่ายอักษะ ส่งผลให้ผู้คนจากยุโรป โดยเฉพาะเยอรมนีอพยพลี้ภัยไปสหรัฐอเมริกาโดยผ่านเมืองกาซบล็องกา ประเทศโมร็อกโก หลายฉากในภาพยนตร์สะท้อนถึงประเด็นการเมืองและความมั่นคงในรูปแบบเดิมที่ยึดโยงรัฐเป็นสิ่งที่ควรปกป้อง และในปีเดียวกันกับที่ภาพยนตร์ *Casablanca* ถูกผลิตขึ้นนั้น สหรัฐมีการจัดตั้งสำนักงานข่าวสารสงคราม (Office of War Information: OWI) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในงานด้านการข่าว การสื่อสารข้อมูล และสนับสนุนยุทธศาสตร์ที่สำคัญของรัฐบาล ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการจัดทำโฆษณาชวนเชื่อในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านการให้การสนับสนุนการผลิตภาพยนตร์ฮอลลีวูดเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐ (Hu, 2023) เนื่องจากวิธีการที่ง่ายที่สุดในการปลูกฝังชุดความคิดแบบใดแบบหนึ่งเข้าไปในหัวของผู้ชมคือการใช้ภาพยนตร์เป็นสื่อกลางเพื่อสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน เมื่อความเพลิดเพลินเกิดขึ้นแทนที่การตระหนักรู้ และเมื่อใดก็ตามที่คนไม่ตระหนักรู้ว่าถูกถ่ายทอดชุดความคิดบางอย่างอยู่ การโฆษณาชวนเชื่อจึงประสบผลสำเร็จ

กล่าวได้ว่าในช่วงปี ค.ศ. 1942-1945 ฮอลลีวูดผลิตภาพยนตร์ออกมาราว 312 เรื่อง และเป็นเรื่องไม่น่าประหลาดใจนักที่เกือบทุกเรื่องไม่สามารถกอบโกยกำไรได้เท่าที่ควร การได้รับการสนับสนุนทั้งควบคุมจาก OWI ให้ผลิตภาพยนตร์ที่สอดแทรกแนวคิดสนับสนุนรัฐบาลและโฆษณาชวนเชื่อ ส่งผลให้วงการที่เคยรุ่งโรจน์อย่างฮอลลีวูดต้องซบเซาลงเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาฮอลลีวูดยังได้ผลิตภาพยนตร์ที่วาดด้วยสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการกล่าวถึงปฏิบัติการทางทหาร สถานการณ์อันโหดร้าย กดดันและไร้ความปรานีที่เหล่าทหารต้องเผชิญ การต่อสู้กับข้าศึกที่เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐและของโลก ดังเช่นภาพยนตร์มหากาพย์สงครามเรื่อง *Saving Private Ryan* (1998) กำกับโดย สตีเวน สปีลเบิร์ก (Steven Spielberg) ภาพยนตร์เรื่องนี้ฉายภาพเหตุการณ์สำคัญของปฏิบัติการ Operation Overlord หรือปฏิบัติการในวัน D-Day เพื่อยกพลขึ้นบกที่หาดโอมายา เมืองนอร์ม็องดี ประเทศฝรั่งเศส ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1944 ยิ่งไปกว่านั้น ฉากยกพลขึ้นบกที่มีระยะเวลา 20 กว่านาทีนี้ทำให้ผู้ชมภาพยนตร์เห็นถึงความสูญเสียและความโหดร้ายของสงคราม โดยกระตุ้นให้ผู้ชมรู้สึกประหนึ่งอยู่ในสมรภูมินั้นด้วย (Allison, 2024) รวมถึงภาพยนตร์ *The Thin Red Line* (1998) ที่กล่าวถึงหน่วยทหาร

ที่ถูกส่งไปปฏิบัติการกิจที่กัวดาลคาแนล (Guadalcanal) ในหมู่เกาะโซโลมอน กลางมหาสมุทรแปซิฟิก เพื่อยึดและทำลายฐานทัพญี่ปุ่นที่ประจำการอยู่ที่นี่ ขณะที่ภาพยนตร์อย่าง *Flags of Our Fathers* (2006) นอกจากจะนำเสนอปฏิบัติการทางทหารอย่างรุนแรงของเหล่าทหารสหรัฐที่เกาะอิโวจิมะ (Iwo Jima Island) แล้ว ยังได้สร้างภาพจำเกี่ยวกับสมรภูมินี้ผ่านการปักธงชาติสหรัฐบนยอดเขาสุริบาชิ (The Mount Suribachi) ของทหารสหรัฐ รวมถึงภาพยนตร์ *Fury* (2014) และ *Dunkirk* (2017) ก็นำเสนอปฏิบัติการทางทหารที่อันตรายและโหดร้ายของกองทัพสัมพันธมิตร เพื่อต่อสู้กับภัยคุกคามความมั่นคงระหว่างประเทศอย่างกองทัพนาซีเยอรมนี เป็นต้น

แม้ว่าสงครามโลกครั้งที่ 2 จะสิ้นสุดไปนานแล้ว แต่ฮอลลีวูดยังผลิตและนำเสนอภาพยนตร์ลักษณะนี้ ที่ไม่เพียงนำเสนอความโหดร้ายของสงคราม แต่ยังกระตุ้นให้เห็นถึงบทบาทของสหรัฐในการธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศด้วย

2. ภาพยนตร์ฮอลลีวูดกับสงครามเย็น : คอมมิวนิสต์ในฐานะภัยคุกคามใหม่

อุตสาหกรรมภาพยนตร์ฮอลลีวูดกลับมาครีกครั้งอีกครั้งเมื่อก้าวเข้าสู่ช่วงสงครามเย็น เพราะการควบคุมการผลิตภาพยนตร์จาก OWI เริ่มลดน้อยลง แต่ไม่ได้หมายความว่าภาพยนตร์ในเชิงโฆษณาชวนเชื่อและปลูกฝังแนวคิดสนับสนุนรัฐบาลสหรัฐจะหายไป เพียงแต่ฮอลลีวูดเริ่มกลับมาให้ความสำคัญกับการผลิตภาพยนตร์ที่สามารถสร้างผลกำไรได้มากขึ้นและสร้างภาพยนตร์เกี่ยวกับสงครามให้น้อยลง อันที่จริงแล้วความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างอุตสาหกรรมฮอลลีวูดกับรัฐบาลสหรัฐ โดยเฉพาะกระทรวงกลาโหมยังคงดำเนินต่อไปจนดูเหมือนจะพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นเสียด้วยซ้ำ ถึงขนาดที่มีการอนุญาตให้ใช้ยุทธโศปกรณ์จากกองทัพบกและกองทัพเรือในการถ่ายทำจริงภายในกองถ่าย (Valantin, 2005) ช่วง ค.ศ. 1948-1962 กระทรวงกลาโหมสหรัฐให้ความช่วยเหลือแก่อุตสาหกรรมฮอลลีวูดในภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับสงครามราวร้อยละ 45 ถึงแม้ว่าการช่วยเหลือส่วนนี้จะน้อยลงไปเมื่อเทียบกับความช่วยเหลือที่ฮอลลีวูดเคยได้รับในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่การช่วยเหลือจากกระทรวงกลาโหมเกิดขึ้นในหลายรูปแบบด้วยกัน นับตั้งแต่การอนุญาตให้มีการถ่ายทำภายในบริเวณฐานทัพและสามารถให้ยุทธโศปกรณ์เพื่อประกอบการถ่ายทำ อาทิ เครื่องบินขับไล่ เรือดำน้ำ อาวุธสงครามอื่น ๆ เพื่อให้ภาพยนตร์ที่มีความสมจริงและ

สร้างความตื่นตาตื่นใจแก่ผู้ชมได้ในขณะเดียวกันกระทรวงกลาโหมก็ต้องการสิทธิในการตรวจสอบภาพยนตร์ทุกเรื่อง ที่กระทรวงกลาโหมให้การสนับสนุน ความสัมพันธ์อันดีระหว่างอุตสาหกรรมฮอลลีวูดกับกองทัพในช่วงสงครามเย็นนำไปสู่การใช้ภาพยนตร์เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมต่อการทำสงครามเช่นเดียวกับเมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ 2

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาพยนตร์ฮอลลีวูดมีส่วนผลักดันให้รัฐบาลได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนผ่านการเล่าเรื่องและสอดแทรกแนวคิดบางอย่างเข้าไปในภาพยนตร์ ดังสะท้อนจากการเข้าไปมีส่วนร่วมของสหรัฐในสงครามเวียดนาม (Vietnam War) ภาพยนตร์ฮอลลีวูดมักถ่ายทอดเรื่องราวความสำเร็จและความกล้าหาญของกองทัพในการสู้รบเพื่อต่อต้านกองกำลังคอมมิวนิสต์ ที่ถูกสร้างภาพจำผ่านภาพยนตร์ว่าเป็นภัยคุกคามต่ออุดมการณ์โลกเสรี การผลิตภาพยนตร์ฮอลลีวูดในช่วงเวลานี้จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงไปจากแนวคิดการเล่าเรื่องโดยกำหนดบทบาทตัวเอกและตัวร้ายในการดำเนินเนื้อเรื่อง ดังภาพยนตร์เรื่อง *To the Shores of Hell* (1966) ที่ได้ถ่ายทอดเรื่องราวการเข้าไปมีส่วนร่วมในสงครามเวียดนามของสหรัฐ ผ่านตัวนักแสดงหลัก Gregg Donahue ในบทบาททหารเรือที่เข้าไปร่วมรบในเวียดนามเพื่อช่วยเหลือน้องชาย Gary ซึ่งเป็นแพทย์ที่ถูกจับกุมตัวโดยกองกำลังเวียดกง (Viet Cong) การดำเนินเรื่องมีการสร้างภาพจำในทางลบผ่านภาพยนตร์ว่ากลุ่มเวียดกงเป็นฝ่ายสนับสนุนแนวคิดคอมมิวนิสต์ที่ป่าเถื่อนดุร้าย

นอกจากนี้ ยังมีภาพยนตร์คลาสสิกอย่าง *Forrest Gump* (1994) ที่แม้จะไม่ใช่นิยายสงคราม แต่ก็นำเสนอชีวิตของชายหนุ่มนามว่า Forrest Gump ซึ่งมีความบกพร่องด้านสติปัญญา แต่จิตใจดี ในช่วงหนึ่งของชีวิตเขาถูกเกณฑ์ไปรบที่สมรภูมิเวียดนาม ซึ่งมีฉากการต่อสู้ระหว่างกองกำลังเวียดกงและทหารสหรัฐในสมรภูมิการรบ โดยได้ถ่ายทอดถึงกองกำลังเวียดกงว่าเป็นพวกป่าเถื่อนและโหดร้าย ขณะที่ภาพยนตร์อย่าง *We Were Soldiers* (2002) และ *Rescue Dawn* (2006) ได้ฉายภาพปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐในสงครามเวียดนาม โดยใน *We Were Soldiers* สร้างจากเรื่องจริงของหน่วยทหารหน่วยแรกของสหรัฐที่เข้าสู่สมรภูมิรบในเวียดนาม ส่วน *Rescue Dawn* เล่าถึงนักบินของกองทัพเรือสหรัฐที่ถูกยิงตกหลังจากปฏิบัติการกิจลับด้วยการทิ้งระเบิดในลาว ภาพยนตร์เหล่านี้ต่างทำหน้าที่ในการนำเสนอภาพจำในทางลบของกลุ่มเวียดกงซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ว่าเป็นกองกำลัง

ที่เลวร้ายและพร้อมจะทำลายล้างศัตรูด้วยวิธีการโหดร้ายในทุกรูปแบบ

ภาพจำในทางลบที่ถูกนำเสนอผ่านภาพยนตร์ต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นในช่วงสงครามเย็นเหล่านี้จึงมีน้ำหนักมากเพียงพอที่จะชี้นำสาธารณชนให้สนับสนุนการเข้าไปมีส่วนร่วมในสงครามของสหรัฐว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้ามและสมควรกระทำ (Supajarakit, 2018) นอกจากภาพยนตร์เหล่านี้จะสร้างความชอบธรรมให้กับพฤติกรรมของสหรัฐในเวทีการเมืองระหว่างประเทศแล้ว ยังพยายามบอกเล่าถึงเจตนาของรัฐบาลและกองทัพสหรัฐว่าต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อยุติสงครามและการสู้รบระหว่างเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ นอกจากนี้ภายในภาพยนตร์ยังได้ฉายภาพทหารอเมริกันในฐานะฮีโร่ที่เข้าไปช่วยเหลือพลเรือนที่ถูกโจมตีจากกองกำลังเวียดกง ดังสะท้อนผ่านภาพยนตร์เรื่อง *The Green Berets* (1968) ซึ่งเป็นเรื่องราวของทหารสหรัฐที่ถูกส่งไปร่วมปฏิบัติการในสงครามเวียดนามเพื่อช่วยเหลือคนเวียดนามและกองกำลังท้องถิ่นเพื่อต่อสู้กับเวียดนามเหนือ

ภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่สร้างขึ้นในช่วงสงครามเย็น หรือภาพยนตร์ที่ถูกสร้างขึ้นหลังจากนั้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับช่วงดังกล่าว จึงเป็นภาพยนตร์ที่ส่งเสริมให้บทบาทของสหรัฐในสงครามเวียดนามมีความชอบธรรมและถ่ายทอดภาพความเป็นมหาอำนาจที่ควรให้การสนับสนุนแก่พลเรือนและกองกำลังท้องถิ่นที่ปรารถนาการเมืองการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย ขณะที่กองกำลังฝ่ายตรงกันข้ามที่เป็นคอมมิวนิสต์นั้นถูกถ่ายทอดในทางลบ ทำให้ภาพจำของกองกำลังเวียดกงเป็นปีศาจร้ายที่สมควรจะต้องถูกจัดการโดยผู้พิทักษ์ความยุติธรรมดังเช่นสหรัฐ

3. ภาพยนตร์ฮอลลีวูดในยุคหลังสงครามเย็น : ความหลากหลายของภัยคุกคามรูปแบบใหม่

ภายหลังเหตุการณ์ก่อการร้าย 9/11 ภาพยนตร์ฮอลลีวูดเล่าเรื่องกลุ่มก่อการร้ายในฐานะภัยคุกคามใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในที่นี้หมายความว่าก่อนหน้านี้ออลลีวูดมีภาพยนตร์หลายเรื่องที่กล่าวถึงการก่อการร้ายในระดับระหว่างประเทศมาแล้ว อย่างเรื่อง *Nighthawks* (1981) ที่ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับการก่อการร้ายโดยลอบวางระเบิด ณ ห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งในนครนิวยอร์ก หรือแม้แต่เรื่อง *Delta Force* (1986) ที่เล่าเรื่องราวการก่อการร้ายโดยการจี้เครื่องบิน (Hijack) บนเที่ยวบิน 282 เดินทางจากกรุงไคโรสู่นครนิวยอร์ก เป็นต้น (Riegler, 2010) อาจกล่าวได้ว่าภาพยนตร์เหล่านี้ไม่เพียงพอให้เกิดความตระหนักของสาธารณชนถึงอันตราย

และความรุนแรงของการก่อการร้ายในฐานะภัยคุกคาม ความมั่นคง จนกระทั่งเหตุการณ์เครื่องบินพุ่งชนตึกเวิลด์เทรด อันเป็นสัญลักษณ์ของระบบทุนนิยม และอาคารกระทรวง กลาโหมสหรัฐอันเป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคงของสหรัฐ นับเป็นแรงกระตุ้นเพื่อครั้งใหญ่ต่อภาพยนตร์ฮอลลีวูด ภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าวมีการเล่าเรื่องที่ตัวแสดงใหม่ ในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างกลุ่มก่อการร้าย เข้ามาในการดำเนินเรื่องที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้น สะท้อนภาพ ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (non-traditional threat) จากการ สร้างภาพ “ความไม่มั่นคง” (insecurity) ด้วยการมีอยู่ของ กลุ่มก่อการร้ายต่อนานาอารยประเทศ

การสร้างภาพยนตร์ฮอลลีวูดในยุคหลังสงครามเย็น จึงมีทิศทางการผลิตเพื่อตอบย้ำการมีอยู่ของกลุ่มผู้ก่อการร้าย ด้วยการประกอบสร้างทางวาทกรรมจากผู้นำทางการเมือง ของสหรัฐด้วยการสร้างโมทัศน์ต่อสาธารณชนจากการ กำหนดความเป็น “พวกเรา-พวกเขา” “ความดี-ความชั่วร้าย” “ตะวันตก-ตะวันออก” “ชาติอารยธรรม-ชาติด้อยพัฒนา” (Castells-Talens, 2021) หนึ่งในวาทกรรมที่ถูกกล่าวถึง เป็นอย่างมากของประธานาธิบดีสหรัฐ จอร์จ ดับเบิลยู บุช คือ “ถึงแม้ว่าการโจมตีในครั้งนี้จะเกิดขึ้นเหนือดินแดนของสหรัฐ แต่กลับเป็นการโจมตีต่อจิตวิญญาณและหัวใจของโลกอารยะ โดยรวม ประชาคมโลกจะลุกขึ้นสู้อย่างพร้อมเพรียงกัน ในสงครามครั้งใหม่ที่แตกต่างไปจากสงครามแบบเดิม สงคราม ที่เราจะร่วมกันต่อต้านการก่อการร้ายและรัฐบาลที่สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือต่อกลุ่มก่อการร้าย” (Office of the Press Secretary, 2006)

วาทกรรมว่าด้วยภัยคุกคามจากการก่อการร้ายและการ ทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย (war on terror) เหล่านี้ ถูกผลิตซ้ำและส่งต่อผ่านภาพยนตร์ฮอลลีวูดไปสู่ประชาชน จากภูมิภาคทั่วโลก ดังเช่นภาพยนตร์เรื่อง *Zero Dark Thirty* (2012) ที่ถ่ายทอดภาพปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่สำนักข่าวกรอง กลางสหรัฐในภูมิภาคตะวันออกกลางและเอเชียใต้เพื่อไล่ล่า อุซามะฮ์ บิน ลาดิน ผู้นำกลุ่มก่อการร้ายอัลกออิดะห์ (Al Qaeda) ที่วางแผนวินาศกรรมสหรัฐในเหตุการณ์ 9/11 ผ่านการสร้าง ภาพความเป็น “เรา” กับ “เขา” อย่างเห็นได้ชัดเจน การถ่ายทอด เรื่องราวโดยกำหนดให้สหรัฐเป็น “เรา” ในฐานะตัวเอก และ การกำหนดให้กลุ่มก่อการร้ายในโลกมุสลิมเป็น “เขา” ในฐานะ ตัวร้าย (Andreasson, 2017) สร้างความชอบธรรมในทางใด ทางหนึ่งแก่สหรัฐในฐานะฮีโร่ที่ต้องเข้ามาปราบตัวร้าย เพื่อความสงบสุขของโลก รวมถึงการสร้างความรู้สึกหวาดกลัว

อิสลาม (Islamophobia) อีกด้วย ดังตัวอย่างภาพยนตร์ *United 93* (2006), *The Mighty Heart* (2007), *The Hurt Locker* (2008), *Zero Dark Thirty* (2012), *American Sniper* (2014), *13 Hours: The Secret Soldiers of Benghazi* (2016) และ *Patriots Day* (2016) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม มีการตั้งข้อสังเกตว่าภาพยนตร์ฮอลลีวูด ราวร้อยละที่ถูกผลิตขึ้นในทศวรรษแรกภายหลังเหตุการณ์ 9/11 มักเป็นการเล่าเรื่องการเข้าไปทำสงครามในอิรักและ อัฟกานิสถานเสียส่วนใหญ่ นับเป็นสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบ กับการผลิตภาพยนตร์ฮอลลีวูดเกี่ยวกับสงครามในช่วง ทศวรรษ 1940 สิ่งที่น่าสนใจ คือ ภายหลังเหตุการณ์ 9/11 ภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่ปล่อยออกมาเรื่องแรก คือ *The Sum of all Fears* (2002) ที่เกี่ยวกับการใช้ระเบิดปรมาณูภายใต้ ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐกับรัสเซีย หรือเรื่อง *War of the Worlds* (2005) ภาพยนตร์แนวแอคชั่นไซไฟที่ฉายภาพ การต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับสายพันธุ์ต่างดาว อันเป็นภัยคุกคาม รูปแบบใหม่ที่มาจากนอกโลก (extra-terrestrial) และเรื่อง *The Day after Tomorrow* (2004), *Ice Age: The Meltdown* (2006), *WALL-E* (2008), *Avatar* (2009) และ *2012* (2009) ที่กล่าวถึงภัยพิบัติทางธรรมชาติอันเป็นผลกระทบจากการ เปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ และปัญหาความมั่นคง ด้านสิ่งแวดล้อม อันเป็นหนึ่งในมิติความมั่นคงที่สำคัญ โคเปนเฮเกนให้ความสำคัญ ดังจะเห็นได้ว่าภาพยนตร์ฮอลลีวูด ภายหลังเหตุการณ์ 9/11 มีการถ่ายทอดประเด็นภัยคุกคาม ในรูปแบบใหม่ที่นอกเหนือจากสงครามเพียงอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงโรคระบาด การเปลี่ยนแปลงทางสภาพ ภูมิอากาศ และการก่อการร้าย อันชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สิ่งที่ควรปกป้องในมุมของความมั่นคงนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่ที่รัฐ เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป

แนวคิดความมั่นคงที่สะท้อนผ่านภาพยนตร์ฮอลลีวูดนั้น แปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย การประกอบสร้างวาทกรรมและ การผลิตภาพจำว่าสิ่งใดเป็นอันตรายและสิ่งใดเป็นภัยคุกคาม ในแต่ละช่วงสมัยนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 มาถึงสงครามเย็น จนกระทั่งสงครามต่อต้านการก่อการร้ายจึงเปลี่ยนแปลงไป ตามบริบททางความมั่นคง การผลิตภาพยนตร์ในช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามเย็นได้รับการสนับสนุน อย่างเข้มข้นจากหน่วยงานอย่างกระทรวงกลาโหมและ สำนักงานข่าวสารสงคราม เนื้อหาในภาพยนตร์ที่ผลิตขึ้น ในทั้งสองช่วงเวลาจึงมักเป็นการเล่าเรื่องบทบาทความเป็น ผู้นำของสหรัฐในเชิงโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อโน้มน้าวให้

สาธารณชนเห็นชอบการมีส่วนร่วมในสงครามของสหรัฐอเมริกาตลอดจนการตัดสินใจหรือการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของรัฐบาล ภาพความมั่นคงที่ถูกสะท้อนออกมาจึงมักเกี่ยวข้องกับภาพความมั่นคงภายในของสหรัฐในฐานะวัตถุอ้างอิง จนกระทั่งภายหลังเหตุการณ์ 9/11 ภาพยนตร์ฮอลลีวูดเริ่มฉายภาพความมั่นคงในรูปแบบใหม่มากขึ้นด้วยการนำเสนอประเด็นที่เป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่อย่างโรคระบาด การก่อการร้าย และการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศมาสร้างเป็นภาพยนตร์อย่างไรก็ตาม จดรวมประการหนึ่งที่ภาพยนตร์ฮอลลีวูดในทุกยุคสมัยมีร่วมกัน คือ การเป็นสื่อบันเทิงที่สอดแทรกอุดมการณ์หรือค่านิยมบางอย่างผ่านการดำเนินเนื้อเรื่องเพื่อสร้างความชอบธรรมในการเข้าร่วมสงครามหรือความขัดแย้งและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐ

อภิปรายผลการวิจัย

ภาพยนตร์นับเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในทางการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความชอบธรรมต่อการทำสงครามและเสริมสร้างแนวคิดทางการเมืองที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของรัฐบาลอย่างสหรัฐ สอดคล้องกับงานเขียนของ O'Meara et al. (2016) ที่ได้กล่าวถึงภัยคุกคามและประเด็นความมั่นคงซึ่งถูกนำเสนอและเรียบเรียงผ่านภาพยนตร์ฮอลลีวูดในหลากหลายแง่มุมด้วยกัน ทั้งในมิติของความมั่นคงรูปแบบดั้งเดิมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของสงคราม กองทัพ และความมั่นคงของรัฐเป็นตัวดำเนินเรื่อง และฉายภาพความเป็นอีโรของสหรัฐ ที่จำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการทำสงครามนั้น ๆ ยิ่งไปกว่านั้น ภายหลังสิ้นสุดสงครามเย็นเป็นต้นมา อุตสาหกรรมฮอลลีวูดเริ่มนำเสนอภาพยนตร์ที่สะท้อนแนวคิดความมั่นคงโดยขยายไปยังประเด็นใหม่ ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ โรคระบาด และการก่อการร้าย เป็นต้น ด้วยยุคโลกาภิวัตน์ได้สร้างความท้าทายใหม่ ๆ ที่ทำให้ภัยคุกคามรูปแบบใหม่เกิดขึ้นในพื้นที่ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สอดคล้องกับการศึกษาของ Kumar and Kundnani (2014), Lopattananont et al. (2020), and Qamar et al. (2024) จนอาจกล่าวได้ว่าภาพยนตร์ฮอลลีวูดยังคงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่มีอิทธิพลในการโน้มน้าวทัศนคติและการรับรู้ของผู้ชม โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับความมั่นคงและภัยคุกคามรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันต่อไป

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นความพยายามในการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีในสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในการศึกษากระบวนการทัศน์ด้านความมั่นคงที่ถูกนำเสนอผ่านภาพยนตร์ฮอลลีวูด ซึ่งสามารถนำไปใช้ประกอบการสอนในวิชาในสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการฉายภาพให้เห็นภาพรวมของประเด็นและภัยคุกคามความมั่นคงในภาพยนตร์ฮอลลีวูดเท่านั้น ยังไม่ได้วิเคราะห์ผ่านแนวคิดหรือทฤษฎีอื่น ๆ รวมถึงมิติความมั่นคงอื่น ๆ เช่น ความมั่นคงของมนุษย์ (human security) ความมั่นคงทางสังคม (societal security) เป็นต้น ขณะเดียวกันก็จำกัดขอบเขตการศึกษาอยู่ที่ภาพยนตร์ฮอลลีวูดเท่านั้น ดังนั้น หากขยายกรณีศึกษาไปยังภาพยนตร์สัญชาติอื่น รวมไปถึงแอนิเมชัน เพลง และสื่ออื่น ๆ ก็จะทำให้คุณภาพการต่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกด้วย

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง “ภาพยนตร์ฮอลลีวูดกับประเด็นความมั่นคง : ภาพสะท้อนปัญหาความมั่นคงรูปแบบดั้งเดิมและความมั่นคงรูปแบบใหม่” ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

References

- Allison, M. (2024, June 6). **How saving private Ryan's D-Day sequence changed the way we see war.** BCC. <https://www.bbc.com/culture/article/20240605-how-saving-private-ryans-d-day-recreation-changed-the-way-we-see-war>
- Andreasson, E. (2017). **All in the name of security: A qualitative content analysis regarding the concept of security in the movie Zero Dark Thirty** [Master's thesis, Swedish Defence University]. Swedish Defence University. <https://shorturl.at/f1bui>
- Buzan, B. (1991a). New patterns of global security in the twenty-first century. *International Affairs*, 67(3), 431–451.

- Buzan, B. (1991b). **People, states, and fear: An agenda for international security studies in the post-cold war era** (2nd ed.). Lynne Rienner.
- Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). **Security: A new framework for analysis**. Lynne Rienner.
- Campbell, D. (1998). **Writing security: United States foreign policy and the politics of identity** (Rev. ed.). University of Minnesota Press.
- Castells-Talens, A. (2021). Surveillance, security, and neo-noir film: Spike Lee's 'Inside Man' as a 9/11 counter-narrative. **Tripodos**, 51, 109–128.
- Harmetz, A. (2002). **The making of Casablanca: Bogart, Bergman, and World War II**. Hyperion.
- Hu, B. T. X. (2023). Research on the influence of war on film art—taking Casablanca during World War II as an example. **Communications in Humanities Research**, 14, 106–110. <https://doi.org/10.54254/2753-7064/14/20230418>
- Jacobs, L. (1967). World War II and the American film. **Cinema Journal**, 7, 1–21.
- Kornweibel, T., Jr. (1981). Humphrey Bogart's Sahara: Propaganda, cinema and the American character in World War II. **American Studies**, 22(1), 5–19.
- Kumar, D., & Kundnani, A. (2014). Imagining national security: The CIA, Hollywood, and the war on terror. **Democratic Communiqué**, 26(2), 72–83.
- Lippmann, W. (1943). **U.S. Foreign policy: Shield of the republic**. Little, Brown and Company.
- Lopattananont, T., Kosalwat, B., Charuworn, P., & Otaivites, S. (2020). Viewing film through the lens of non-traditional security (มองภาพยนตร์ในมิติความมั่นคงใหม่). **Dhurakij Pundit Communication Arts Journal**, 14(2), 12–48.
- Löfflmann, G. (2013). Hollywood, the Pentagon, and the cinematic production of national security. **Critical Studies on Security**, 1(3), 280–294. <https://doi.org/10.1080/21624887.2013.820015>
- O'Meara, D., Macleod, A., Gagnon, F., & Grondin, D. (2016). **Movies, myth, and the national security state**. Lynne Rienner.
- Office of the Press Secretary. (2006, September 5). **President discusses global war on terror**. The White House, President George W. Bush. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/09/20060905-4.html>
- Qamar, A., Irtaza, S., & Raza, S. Y. (2024). Islamophobia in Hollywood movies: Comparative analysis of pre and post-9/11 movies. **Journal of Development and Social Sciences**, 5(1), 529–537.
- Riegler, T. (2010). Through the lenses of Hollywood: Depictions of terrorism in American movies. **Perspectives on Terrorism**, 4(2), 35–45.
- Supajarukit, K. (2018). **Depicting Vietnam, Hollywood films and the US-Vietnam War policy (1964-1973)** [Master's thesis, Thammasat University]. TU Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:167027
- Valantin, J.-M. (2005). **Hollywood, the Pentagon and Washington: The movies and national security from World War II to the present day**. Anthem Press.